

ผลภายนอกเป็นของชั่วคราว ผลภายในเป็นของชั่วนิรันดร์. เพราะฉะนั้นการกระทำทั้งหลาย จึงเท่ากับเป็นการปลูกพืชแห่งชีวิตในอนาคต

ในข้อเสนอนี้มีมูลฐานนี้ ดัทธิมีมางด่าตอบส่วนถึงการกระทำหรือกรรมทั้งปวงอันปรากฏในพระเวท แล้วแบ่งพระเวทออกเป็นสองส่วน คือมันตระกับพรหมณะ ครั้นแล้วได้จัดประเภทไว้ ๕ หัวข้อด้วยกันคือ :-

๑. วิถี ระเบียบวิธี
๒. มันตระ หรือบทสวด
๓. นามะเยะ ชื่อ
๔. นิเดชะ ชื่อห้าม
๕. อรกวาทะ คำอธิบายความหมายหรือเนื้อความ

ครั้นแล้วได้อธิบายถึงวิธีตีความหมายแห่งกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์และรูปศัพท์ไว้ ตลอดจนวิธีวิเคราะห์

กรรมแห่งพระเวททุกอย่างลงเป็นประเภทที่สำคัญ ๒ ประการ
คือหลักใหญ่ (ประธาน) กับหลักย่อย (คุณ) ด้วย
เหตุนี้ ตัทธิหม้างสำเร็จเป็นบทสรุปโดยทั่วไป แห่งกฎเกณฑ์
สำหรับใช้ตีความคัมภีร์พระเวทนั่นเอง

๖. ลัทธิเวทานตะ หรืออุคฺตรมีม้างสา

ได้อธิบายไว้แล้วว่าลัทธินี้ว่าด้วยส่วนสุดท้ายแห่งพระ
เวท หรือพิจารณาตอบส่วนส่วนสุดท้ายแห่งพระเวท

คำว่าเวทานตะแยกเป็น เวท+อันตะ (ส่วนสุดท้ายหรือที่
สุดท้ายแห่งพระเวท) คำว่า อุคฺตรมีม้างสาแยกเป็นอุคฺตร (ส่วน
สุดท้าย, ส่วนท้าย) + มีม้างสา (พิจารณาหรือตอบส่วน):
คำว่า “อุคฺตร” ที่แปลว่า “สุดท้าย” มีที่ใช้ด้วยกันทั้งใน
ภาษาสันสกฤตและภาษาบาลี ในภาษาบาลีเช่น วิเสต
นุคฺตรปท ซึ่งแยกเป็น วิเสต + อุคฺตร + ปท (ต่อมาซึ่งมี
บทวิเสตจะอยู่ข้างหลัง) ในที่นี้อุคฺตร ที่แปลว่า สุดท้ายหรือ
ข้างหลังนั้น ใช้ตรงกันข้ามกับคำว่า “ปุพฺพ” ซึ่งแปลว่า
“ข้างหน้า”

โดยเหตุที่ลัทธิเวทาคะ ตอบสนองถึงส่วนสุดท้ายของ
พระเวท จึงมีรากฐานคงอยู่บนปรัชญาของอุปนิษัท ซึ่งเป็น
ที่สุดแห่งพระเวท และมีหลักการส่วนใหญ่อาศัยเรื่องญาณ
หรือปัญญาอันตอบสนองถึงความจริงขั้นสุดท้าย เกี่ยวกับ
ปุรุષหรือพระพรหม หรือปริมาณมั่นคงตลอดจนความเกี่ยว
ข้องระหว่างโลก, พระพรหมและจิตอาตมัน

ผู้เรียบเรียงคัมภีร์เวทาคะผู้ศรัทธา มีนามว่าพาทรายณะ
นอกจากนี้คำกล่าวของท่านเป็นอาจารย์ของท่านไซมินิ ผู้ซึ่ง
ลัทธิปुरुหมันมางดาแล้ว ก็ไม่มีประวัติอะไรกล่าวไว้อีก สมัย
ของท่านก็คงจะระหว่าง ๖๐๐ ถึง ๒๐๐ ปีก่อน ค.ศ. เช่น
เดียวกับไซมินิ แต่บางท่านก็กล่าวว่าจะระหว่าง ๕๐๐ ถึง ๒๐๐
ปี ก่อน ค.ศ.

ในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายปลายทางนั้น มี
หลักการอยู่ ๕ ข้อ คือ :-

๑. วิवेกะ ความสังเกตหรือความไม่เกาะเกี่ยวในฝ่าย

โตฝ่ายหนึ่ง ระหว่างตั้งอันเป็นนิรันดร กับ
มิใช่นิรันดร ระหว่างสิ่งที่แท้กับสิ่งที่ไม่แท้

๒. ไวรากะ ปราศจากราคะ คือไม่มีความกำหนัดยินดี
หรือความติดใจ ความต้องการ เช่น
ความปรารถนาที่จะอภิรมย์ในผลแห่งการ
กระทำทั้งในปัจจุบันและอนาคต
๓. สัมปัต ความประพฤตินชอบ ซึ่งแจกออกไปอีก
หลายอย่าง เช่น สัมมะ ความสงบ, ทมะ
การฝึกตน, อูปริติ มีใจกว้างขวาง ไม่
ติด ถัทธินิกาย, ตติศึกษา ความอดทน,
ศรัทธา ความเชื่อ, ตมาชานะ ความ
ตั้งมั่นต่อมกุฎแห่งจิตใจ
๔. มุมุขุตวะ ความปรารถนาที่ชอบ เพื่อจะรู้ความจริง
ขั้นสุดท้าย และเพื่อความหลุดพ้น

ผู้จะปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวมานี้ เพื่อให้บรรลุ
จุดหมายอันสูงสุดมี ๓ ประเภทคือ :—

๑. ผู้กระทำการทั้งปวงด้วยความกระตือรือร้น และ
ศรัทธา
๒. ผู้กระทำการทั้งปวง เพื่อความดีงามแห่งมนุษย
ชาติ
๓. ผู้บำเพ็ญทาน คือเพ่งอารมณ์ให้ติดต่อกันเรื่อย
ไป

ปรัชญาของเวทาคะ คำนับปรัชญาของดางหะ และ
ปรัชญาของไวเคชีกะเกี่ยวกับความจริงขั้นสุดท้าย และได้
เสนอปรัชญาของตนขึ้นตามแนวแห่งคัมภีร์ ฉานุโทกุย อุป
นิษัตที่ว่า “เอกเมวาภูติคัม” (หนึ่งเท่านั้นไม่มีสอง) หรือ
หลักการที่ว่า “พระพรหมเท่านั้นเป็นของแท้ โลกเป็นของ
ไม่แท้หรือนัยหนึ่งเป็นมายา”

ปรมาต্মันหรือวิญญาณดังกล่าว กับชวาตมัน หรือ

วิญญาณเอกชนนั้นแท้จริงเป็นอันเดียวกัน เหมือนอากาศใน
ถ้วย กับอากาศกลางแจ้ง ต่างกันที่ว่าอากาศในถ้วยมีตั้งกีด
กัน แต่แท้จริงก็อันหนึ่งอันเดียวกัน

จากถัถฐิเวทานตะ^๕ ได้เกิดถัถฐิปลัถย่อยออกไปอีก
๓ คือ : ๑. อัถวโตะ (ไม่มีตั้ง คือหนึ่งแท้ ๆ) ซึ่ง
ตั้งกราวจารย์เป็นผู้ตั้ง^๕ ๒. วิถิษฎาถวโตะ (ไม่มีตั้ง
แบบพิเศษ คือหนึ่งอย่างมีเงื่อนไข) ซึ่งรามาธุชาจารย์เป็นผู้
ตั้ง^๕ และ ๓. ทวโตะ (ทวินิยม คือนิยมว่าตั้งจริงแท้
มีตั้ง) ซึ่งมีชวจารย์เป็นผู้ตั้ง^๕ ความต่างกันของถัถฐิ
ทั้ง ๓ น้อยกว่าความจริงจนสุดท้าย งามอยู่เพียงหนึ่งแท้ ๆ ตั้ง
อันเป็นเพียงตั้งที่สะท้อนออกไปจากหนึ่ง เหมือนดินเหนียวมี
หนึ่ง แต่ปั้นเป็นรูปต่าง ๆ ใต้น้ำไม่ถวน. ถัถฐิหนึ่งถือ
ว่าความจริงที่แท้หนึ่ง คือพรหมันหรือพระพรหม แต่
อาตมิกก็เป็นของจริงเหมือนกัน เป็นแต่ซ่อนอยู่แก่พระพรหม
เท่านั้น. ถัถฐิที่ ๓ ถือว่าพระพรหมก็เป็นความจริงจน
สุดท้าย อาตมิกก็เป็นความจริงจนสุดท้าย โดยอิสระของ
ตนเอง แต่เกี่ยวข้องกันได้

สรุปพระคัมภีร์บทที่ ๕

เป็นอันว่าได้กล่าวถึงพระคัมภีร์บทที่ ๕ ซึ่งเกิดขึ้นในยุคเดียวกับมหากาพย์ โดยแยกให้เห็นแต่ละพระคัมภีร์พอเห็นเค้าแล้ว. พระคัมภีร์บทที่ ๕ นี้จะมีหลักการและปรัชญา เป็นที่เชิดชูยกย่องในวงการศึกษาก็จริง แต่มาถึงยุคปัจจุบันก็เป็นเพียงพระคัมภีร์และปรัชญาอยู่ในหนังสือ เพราะในชีวิตของผู้นับถือศาสนาอื่นจริงๆ นั้น ส่วนใหญ่ก็นับถือและปฏิบัติกันในสาขา ๓ นิิกายใหญ่ คือดัทธินับถือพระศิวะ, ดัทธินับถือพระวิษณุ และดัทธินับถือศักติหรือภริยาของเทพเจ้า โดยเฉพาะเจ้าแม่กาลีหรือพระนางทุรคา ภริยาของพระศิวะ ดังจะกล่าวข้างหน้า

๔. ธรรมศาสตร์ คือกฎหมาย หรือระเบียบปฏิบัติของฮินดู จัดว่าอยู่ในยุคที่สองรองลงมาจากยุคพระเวท. ผู้แต่งคัมภีร์ธรรมศาสตร์ที่มีชื่อเสียงมาก คือมุนี ท่านผู้นับถือว่าอยู่ในสมัยศตวรรษที่ ๕-๖ ก่อน ค.ศ. ส่วนคัมภีร์ธรรมศาสตร์ ซึ่งท่านผู้นับถืออีกต่างไ้วมีอยู่ประมาณ ๑๘ ราย ที่นับว่าเด่น คือท่านยัชญวल्คยะ. คัมภีร์ธรรมศาสตร์ของมุนี

เป็นฝ่ายยชฺฐเวทคำ ส่วนของยชฺฐเวทักยะ เป็นฝ่ายยชฺฐเวท
ขาว.

ธรรมศาสตร์ หรือกฎหมายของมนุษย์ได้วางหลักความ
ประพฤติปฏิบัติตลอดแนวการครองชีวิตไว้ละเอียดถี่ถ้วน
เช่นเรื่องการแบ่งชนวรรณะ และอาศรมหรือฐานะแห่งชีวิต
ทั้ง ๔ ของพราหมณ์ กล่าวคือผู้เป็นพราหมณ์จะมีชีวิตแบ่ง
ออกเป็น ๔ ตอน คือ :-

๐. พรหมจาริน ยังเป็นผู้ศึกษา ไม่แต่งงาน
๑. คฤหัสถะ แต่งงานแล้ว เป็นผู้ครองเรือน
๒. วานปรสัถะ ออกไปอยู่ป่า
๓. สันธาสิน ถีอเพศนักบวช

เพื่อให้เห็นประเพณีที่วางไว้ชัดลงไปอีกคือพราหมณ์
พรหมจารีผู้ยังมิได้แต่งงานนั้นจะต้องอยู่กับครูจนกว่าจะเรียน
รู้พระเวททั้ง ๓ โดยสมบูรณ์. และคนที่เกิดมาเป็นพราหมณ์

-
๑. คำว่าสันธาสินนี้ อาจเรียกโดยนามอื่นได้อีก เช่น ภิกษุ,
ปวิรรชกะ

จะต้องผ่านพิธี "ต้นดงกระ" คือพิธีกรรมที่ทำให้บริสุทธิ
๑๒ อย่างดังต่อไปนี้ :-

๑. ครอบงำชน หรือครอบงำชน พิธีเมื่อตั้งครรรภ์
๒. บุตรชน พิธีในเมื่อนมเครื่องแต่งให้เห็นว่า ตั้ง
ครรรภ์เป็นบุตรชาย
๓. ถิ่นนุโค่นนุณ คัดผมของมารดาเมื่อตั้งครรรภ์ได้
ถึงเดือนที่ ๕ ที่ ๖ และที่ ๘
๔. ชาตกรรมนุ เวลาดังเกิดเกิดเขานาผางและผิง คือ
นํามันนุและนํานํน ๓ ครั้ง
๕. นามกรรมนุ ตั้งชื่อเมื่อเด็กมีอายุได้ ๓๐ หรือ ๓๒
วัน
๖. นิษกรรมนุ นำเด็กมีอายุ ๕ เดือนออกไปเห็น
ดวงอาทิตย์
๗. อนนุปราดนุ เดียงเด็กด้วยข้าวระหว่างอายุ ๕
ถึง ๘ เดือน
๘. จุฑากรรมนุ ให้อุจกเมื่ออายุ ๓ ปี
๙. อุปนุณนุ คัดธงชัยโอบปัด คือค้ายศักดิ์สิทธิ์ให้

เป็นพราหมณ์โดยสมบูรณ์ พราหมณ์จึงมีชื่อออกอย่างหนึ่ง
ว่า “ทวิชะ” แปลว่าเกิด ๒ ครั้ง คือครั้งแรกเกิดเมื่อออก
จากครรภ์ ครอง ๒ เกิดเมื่อทำพิธีของตายศักดิ์สิทธิ์

๓๐. เกศานุก ตัดผมหรือตัดจุก ผู้เป็นพราหมณ์
เมื่ออายุ ๑๖, เป็นภษตรียเมื่ออายุ ๒๒, เป็นไวศยะเมื่อ
อายุ ๒๔

๓๑. ตมวารตณ กลับสู่บ้านภายหลังที่เรียนจบหลัก
สูตรจากอาจารย์แล้ว

๓๒. วิวาท การแต่งงาน

ในชั้นดีการะทง ๓๒ นี้ ข้อ ๑, ๒, ๓ และ ๓๐ คือ
การทำพิธีเมื่อตงครรภ์, เมื่อมีเค้าวบุตรเป็นชาย, ตัดผม
ของมารดาเมื่อตงครรภ์ได้ ๔, ๖ และ ๘ เดือน กับการทำ
พิธีตัดผมหรือตัดจุกนมคนทำน้อย ส่วนมากไม่มีใครทำ.
ข้อที่ ๔ และ ๘ คือการไว้จุก และการสวมด้ายยชโฆบวัด
ถือเป็นเรื่องสำคัญที่ยังทำอยู่แม้ในปัจจุบัน. ข้อ ๑ คือการให้
เด็กกินข้าวระหว่างอายุ ๕ ถึง ๘ เดือนนึ่งทำกันบ้าง แต่
ก็พบว่า เฉพาะข้อ ๑ ที่กล่าวมานับข้อ ๑๒ คือการ

แต่งงานเท่านั้นเป็นต้นการะ ที่พวกเกิดในวรรณะศุทระจะทำได้ ข้ออื่น ๆ พวกศุทระไม่เกี่ยว. ข้อ ๑๒ คือการแต่งงาน ถือว่าเป็นหน้าที่ทางศาสนาอันจำเป็นจะต้องทำสำหรับทุกคน ไม่ว่าวรรณะไหน

ในบางส่วนของอินเดีย มีการปฏิบัติต้นการะเพิ่มขึ้น บางประการคือ การเจาะหู (กรณเวชะ) และพิธีตัดค้ายศร์ คือคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์แห่งพระเวท ในการทำอุปนยนะ (ข้อ ๙) แต่ทำภายหลังพิธีอุปนยนะแล้ว ๔ วัน

ความจริงเรื่องของมโนธรรมศาสตร์ ยังมีข้อที่น่าสนใจอยู่อีกมาก แต่ถ้าจะนำมากล่าวไว้ละเอียด ก็จะทำให้เรื่องของศาสนาอื่น ๆ ที่ควรทราบขาดตกบกพร่องไป เพราะหน้ากระดาษจำกัดจึงขอยุติเพียงนี้

ธรรมศาสตร์ของไทย เมื่อกล่าวถึงคัมภีร์ธรรมศาสตร์ของฮินดูแล้ว ก็ทำให้สงสัยว่าไทยเราก็มียุคธรรมศาสตร์ ซึ่งใช้เป็นหลักใหญ่ของกฎหมายไทยมาในสมัย

โบราณ โดยเฉพาะในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชำระกฎหมายไทยทั้งชุด ภายหลังการชำระคัมภีร์พระไตรปิฎกคือชำระพระไตรปิฎก พ.ศ. ๒๓๓๓ ชำระกฎหมายไทย พ.ศ. ๒๓๔๗. กฎหมายที่กล่าวนี้เรียกว่ากฎหมายตรา ๓ ดวง คือ บัญญัติตราพระราชดีห์, ตราพระคชดีห์ และตราบัวแก้ว. ขรรณคำสัตว์อยู่ในลำดับที่ ๑ ถัดจากคำปรรณหรือที่เรียกว่าบานแพนก

ขรรณคำสัตว์ของไทยนั้นน่าพิศวงว่าเกือบไม่มีอิทธิพลของคำสอนฮินดูเข้ามาปนเลย แต่กลายเป็นคัมภีร์ภายใต้พระพุทธรูปคำสอนแทบทั้งนั้น^{๕๕}

เริ่มต้นของคัมภีร์ขรรณคำสัตว์ฉบับไทยก็มีภาษาบาลี นมัสการพระพุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์ แล้วกล่าวว่าคัมภีร์ขรรณคำสัตว์นี้มีมาแต่เดิมในภาษาบาลี (มฺถภาษา) แล้วมาอยู่ในประเทศมอญ (รามัญ) แปลเป็นภาษามอญ แล้วจึงนำมาแปลเป็นภาษาไทย แล้วได้กล่าวถึงกำเนิดแห่งกอบัว

๕ คอกในปฐมกัปนี้ อันเป็นนิมิตให้ทราบว่าจะมีพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ มาตรัสรู้ในกัปกัปนี้ แล้วจึงเล่าประวัติต่าง ๆ ไปจนถึงประวัติของมโนดารฤษี ไปเห็นवादคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ซึ่งภทราบศได้เขียนไว้ จึงนำมาตั้งสอนพระเจ้ามหาสมณคิราช เป็นประวัติของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ต่อจากนั้นจึงได้ยกพระพุทธภาษิตในคัมภีร์ธรรมบท (พระไตรปิฎกเล่ม ๒๕) มาเป็นบทตั้ง

वादพระธรรมบทนั้น ดอนมิให้ดวงตะเมิดความเป็นธรรมเพราะอคติ หรือความลำเอียง ๕ ประการ คือ ความลำเอียงเพราะรัก เพราะโกรธ เพราะกลัว และเพราะหลง ผู้ใดดวงตะเมิดธรรมเพราะความลำเอียง ยศของผู้นั้นย่อมเสื่อมเหมือนพระจันทร์ข้างแรม แต่ถ้าผู้ใดไม่ดวงตะเมิดธรรมเพราะความลำเอียงดังกล่าว ยศของผู้นั้นย่อมเจริญเหมือนพระจันทร์ข้างขึ้น เป็นการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาตั้งเป็นขงรัชของคัมภีร์ธรรมศาสตร์ได้อย่างฉันทิ และแสดงว่าในพระพุทธศาสนาก็มีคำสอนในกระบวนการยุติธรรมอยู่อย่างสำคัญ

ต่อจากนั้นจึงแต่งตั้งมุลกดี ๓, ฐานคดี ๓, การ
เจรจาความ ๓, ความเกียจคร้านในความ ๓, ความมึนใน
ความ ๓, อิดโรยภาพในความ ๓, ก่อความโดยธรรม ๓,
อุบายแห่งคดี ๓ รวมเป็นเหตุ ๒๕ แห่งตุลาการ

หนังสือที่ใช้อ้างอิงในเรื่องธรรมศาสตร์ของไทยนั้นพิมพ์
พ.ศ. ๒๔๓๘ (ร.ศ. ๓๓๕) ในรัชกาลที่ ๕ หอจดหมายเหตุ
สาร (ม) ผู้พิพากษาศาดพระราชอาญาเป็นผู้รวบรวม.
พิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ

ผู้อ่านพระพุทธภาษิตในคัมภีร์ธรรมบท (พระไตรปิฎก
เล่มที่ ๒๕) จะพบว่าในคัมภีร์ธรรมบท (วรรคด้วยผู้ตั้งอยู่
ในธรรม คือผู้พิพากษาอรรถคดีโดยชอบธรรม) มีคำสอน
เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมไว้เป็นแนวแรก ต่อจากนั้นจึง
มีคำสอนหลักธรรมสำหรับตัดสินบุคคลประเภทต่าง ๆ ว่า
เหมาะสมแก่นามนั้นหรือไม่เพียงไร

๕. ลัทธิโลกายตะ หรือวัตถุนิยม ดัดจริตความ

จริงอาจมีผู้เชื่อบ้าง เพราะไม่เบื่องานอดิเรกในการคิดหา
เหตุผล ถือเอาแต่เพียงที่เห็นด้วยตาที่พอ

“ยังมีชีวิตอยู่ทราบใด ก็คงอยู่อย่างสบาย. ทำหน้
ดินกินเหล้าจะเป็นไรไป. เมื่อร่างกายเป็นเจ้าถ่านไปแล้ว
จะกลับมาได้จากไหนอีก”

นักข้อโคตกที่ชวนให้มีชีวิตอยู่ไปวันหนึ่ง ๆ โดยไม่
ต้องคำนึงถึงคุณค่าอะไร, สุดแต่ให้หาความสนุกสนาน
ไปโดยไม่ต้องคิดถึงอนาคตอีกแล้ว

ในคัมภีร์มหาภารตะ ศานติบรรพ (โคตกที่ ๓, ๔๑๐
เป็นต้น) ได้กล่าวถึงรากษส คือยักษ์ร้ายคนหนึ่งนามว่า
“จราวากะ” ปลอมตัวเป็นพราหมณ์นักบวช เข้าไปด่า
ยุยงฐิระในขณะได้รัยยกทัพเข้าสู้กรงหัดตินาปุระ และได้
กล่าวหลอกลวงอันที่เป็นฝ่ายโลกายตะ ในไม่ช้าก็ถูกจับได้ว่า
เป็นรากษสปลอมเป็นพราหมณ์ และถูกฆ่าตาย ณ ที่นั้น

มอเนียร์ วิดเดย์มส์ มีความเห็นอย่างใดในนิยายเรื่องนี้ ก็คงมีเค้ามุดเนื่องด้วยข้อเท็จจริงบางประการ

ข้อค้านพิรุณชาญญในคำสอนฮินดู ของดัตติโถถายตะ ที่หักเหตมกัมีอยู่บ้าง คือข้อที่ว่าในการบรูชาญญนั้น ดัตถ์ก็ตาม มนุษย์ก็ตาม ที่ถูกฆ่าบรูชาญญจะได้ไปสวรรค์แล้ว เหตุไฉนผู้บรูชาญญจึงไม่ฆ่าบิดาของตนเล่า จะได้ดังไปสวรรค์เช่นเดียวกับผู้ถูกฆ่าบรูชาญญเหล่านั้น

สรุปความแห่งยุคที่ ๒

(ยุคมหากาพย์ และวรรณคดีทั้งหก)

เนื่องจากยุคที่ ๒ คือ ยุคมหากาพย์และวรรณคดีทั้งหก มีเรื่องราวมากจึงควรสรุปข้อความที่กล่าวมาแล้ว เพื่อจับใจความย่อ ๆ อีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือยุคนี้เป็นยุคถัดมาจากยุคพระเวท มีระยะเวลาประมาณ ๖๐๐ ปีก่อน ค.ศ. เรื่อยมาจนถึง ค.ศ. ๒๐๐ เป็นระยะกาลระหว่าง ๘๐๐ ปี มีปรัชญาและวรรณคดีทางศาสนาที่เกิดขึ้นมากมายด้วยกัน บางเรื่องก็แต่งไว้ในรูปแห่งนิยายพอกำหนดหัวข้อได้ ดังนี้ :—

แต่เนื่องจากความเจริญรุ่งเรืองของลัทธิดังกล่าว ไป
ปรากฏในยุคหลัง จึงขอนำไปกล่าวไว้ในยุคต่อไป

๓. ยุคหลัง

ผู้เขียนเรียกยุคถัดจากยุคมหากาพย์และวรรณคดี
ว่ายุคหลังก็เพื่อที่จะกล่าวถึงลัทธิต่าง ๆ ที่อาจมีต้นกำเนิดใน
ยุคที่ ๒ แต่มาเจริญรุ่งเรืองในยุคนี้ พร้อมทั้งองค์การใหม่ๆ
ของศาสนาฮินดู ซึ่งดำเนินการเผยแพร่ศาสนาออกไปนอก
ประเทศ

ยุคหลังที่กล่าวนี้ เริ่มแต่ ค.ศ. ๒๐๐ เรื่อยมาจน
สมัยปัจจุบัน เพราะฉะนั้นคำว่ายุคหลังที่กล่าวถึงนี้ จึงหมาย
คฤมยุค ๒ ยุค คือยุคสุตร และยุคปราชญ์ ตามวิธีแบ่งยุค
ปรัชญาอินเดีย ของ เซอร์ ราชกฤษณัน อติศปรธานาธิบดี
ของอินเดียด้วย

เมื่อพิจารณาตามที่ได้กล่าวมา ยุคหลังจึงมีเวลา
รวมกันเกือบ ๒ พันปี คือ ๑๗๖๓ ปี ในปีที่เขียนหนังสือนี้

เพื่อสะดวกที่ท่านผู้อ่านจะได้เห็นเค้าโครง หรือหัวข้อ
ที่กล่าวถึงในยุคหนึ่ง จะขอกำหนดแนวไว้อย่างย่อ ๆ
พอให้เห็นก่อนว่า ยุคหนึ่งมีลักษณะหรือคำสอนที่เด่นอย่างน่า
สังเกตอะไรเกิดขึ้นบ้าง

๑. คำสอนเรื่องกรรมวิบาก ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดคำว่า
“โอม” อันเป็นสัญลักษณ์ของศาสนาฮินดู
๒. ดัทธิไวษณวะ และคำสอนเรื่อง “อวตาร”
๓. ดัทธิไศวะ
๔. ดัทธิกษัตริย์ไศวะ
๕. ดัทธิศักติ
๖. ดัทธิภักดีซึ่งพัฒนาขึ้นในสมัยกรุงปุราณะและคัมภีร์
๗. ขบวนการใหม่ ๆ ของศาสนาฮินดู

๑. กรรมวิบาก หรือพระเจ้าทั้ง ๓

คำสอนเรื่องกรรมวิบาก หรือพระเจ้าทั้ง ๓ นั้นความจริง
มีมานานแล้วตั้งแต่สมัยมหากาพย์และทรรคนะทงหก แต่ยัง
ไม่ปรากฏชัดเจนเหมือนในสมัยหลัง

มอเนียร์ วิดเลียมส์ ชี้ให้เห็นว่าข้อความในฤคเวท อันเก่าแก่นั่นเอง เปิดทางให้มีการอธิบายขยายความว่า พระเจ้าองค์เดียวหรือพระพรหมนั้นแต่ได้ขยาย หรือปรากฏ พระองค์เพิ่มมากขึ้นแปลก ๆ ต่าง ๆ

เริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์คำว่า “พรหม” อันออกมาจากราก “พฤ” ที่แปลว่า “เจริญเติบโต” ซึ่งอาจตีความเป็น “ขยายตัว” “พัฒนา” และ “แพร่ไป” ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกเริ่มต้นแต่ถึงที่มองเห็นได้ อย่างต่ำที่สุด เช่น ถิ่นหิน, แม่น้ำ, ภูเขา, พืช, ต้นไม้ จนถึงสัตว์ และมนุษย์เป็นเพียงชั้นต่าง ๆ แห่งวิวัฒนาการของพระพรหม ต่อมาจึงเกิดถึงมีชีวิตชั้นสูง เช่นพวกกึ่งมนุษย์กึ่งเทวดา, ฤๅษณ์ชั้นสูง, เทพชั้นสูง, ในที่สุดก็มีเทพดำกาย ๓ พระองค์พร้อมด้วยพระมหาดิ. เทพทั้ง ๓ นั้นเป็นดังปรากฏชั้นที่หนึ่งและสูงสุดแห่งหัตถนิรันดร์ กำหนดด้วยอักษร ๓ ตัว คือ อ,อุ,ม, รวมกันเป็นพยางค์อันศักดิ์สิทธิ์ “โอม” ซึ่งเรียกว่า “ตรีมูรติ” แปลว่า “มีรูป ๓” หมายถึง “เทพเจ้า ๓ พระองค์” อันเป็นสัญลักษณ์แห่งคำทำนายนิตย

สัญลักษณ์ของศาสนาฮินดู

ในหน้าปกของหนังสือ ท่านผู้อ่านจะเห็นว่าเครื่องหมายของศาสนาฮินดูถูกจัดจากเครื่องหมายของศาสนาฮินดูเป็นอักษรเทวนาครีว่า “โอม” หมายถึงพระเป็นเจ้าทั้ง ๓ คือ
 อ อักษรได้แก่พระวิษณุหรือนารายณ์, อุ อักษรได้แก่พระศิวะหรืออิศวร, ม อักษรได้แก่พระพรหม

ปรัชญาเมธีชาวฮินเคยได้นำหลักของลัทธิต่างระยะมาอธิบายเรื่องพระเป็นเจ้าทั้ง ๓ โดยความว่า คุณ ๓ ประการ คือ ธรรมะ, ฤคฤคและคฤค ได้กลายมาเป็นพระเจ้าทั้ง ๓ คือ ธรรมะ อันหมายถึงความเคลื่อนไหว หรือพฤติกรรม กลายเป็นพระพรหมผู้สร้าง; ฤคฤค อันหมายถึงความดีความชั่ว กลายเป็นพระวิษณุผู้แทรกซึมอยู่ทั่วไป, ผู้สร้างไว้, ผู้ถอนรักษาซึ่งสากลโลกอันสร้างจนแล้ว; คฤค อันหมายถึงความมืด ได้กลายมาเป็นพระรุทร (หรือศิวะ หรืออิศวร) ผู้ทำลายสากลโลกที่สร้างจนแล้ว เมื่อถึงคราวจะทำลาย. ในที่สุดแห่งยุคหรือกัป เทพทั้งสามนั้นก็จะดับลง คือดับตายตัวไป กลายเป็นธาตุมันขรรคมดาหรือที่เรียกว่า “เกวตาตมัน”

มอเนียร์ วัดเดียมต์ แสดงความเห็นว่าเป็นชั้นฤคเวท ซึ่งนับว่าเก่าแก่ขึ้น ก็มีหมวด ๓ แห่งเทพเจ้าที่ดำรงอยู่บ้าง แล้ว คือ พระอัคนิ, พระอินทร์, พระศุรยะ

อย่างไรก็ตามในครั้งพุทธกาล ไม่ปรากฏทฤษฏีพระเป็นเจ้าทั้ง ๓ ในวรรณคดีฝ่ายพระพุทธศาสนาเลย เท่าที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมีแต่พระพรหม ส่วนพระวิษณุหรือพระศิวะไม่มีกล่าวถึง. คำว่า “อิศฺวร” ในภาษาบาลี ในคำว่า “อิศฺสรนิมมานเหตุ” (เพราะการสร้างของผู้เป็นใหญ่) นั้น แม้จะตรงกับคำสันสกฤตว่า “อิศฺวร” ซึ่งเป็นนามหนึ่งของพระศิวะ ในภายหลัง ที่ไทยเราเรียกว่า “อิศฺวร” หรือ “พระอิศฺวร” นั้น ในสมัยพุทธกาลมิได้หมายถึง “พระศิวะ” หากหมายถึง “ผู้เป็นใหญ่” หรือ “ผู้สร้าง” ตามความเข้าใจของชาวพื้นเมืองอันได้แก่พระพรหมนั่นเอง

พระเป็นเจ้าทั้ง ๓ มีพระมเหสี หรือศักติ ๓ พระองค์ ตามลำดับดังต่อไปนี้:—

๑. พระพรหม	คู่กับ	พระนางสรัสวดี
๒. พระวิษณุ	คู่กับ	พระนางลักษมี
๓. พระศิวะ	คู่กับ	พระนางอุมา

เฉพาะพระนางอุมา มีพระนามอื่น ๆ อีกมาก กาดิ, ชคันมาตรี, โยคินี, ทูรคา และปารวตี เป็นต้น ซึ่งจะกล่าวถึงในตอนที่ว่าด้วยลัทธิศักติ

๒. ลัทธิไวษณวะและคำสอนเรื่องอวตาร

คำว่า “ไวษณวะ” มาจากคำว่า “วิษณุ” ลัทธิไวษณวะจึงหมายถึงนิกาย หรือลัทธิของศาสนาฮินดูที่นับถือบูชาและจงรักภักดีต่อ “พระวิษณุ” หรือ “นารายณ์”

ตามหลักของลัทธินี้ พระวิษณุหรือนารายณ์มิใช่เป็นเพียงผู้ถนอมรักษาเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้สร้างและผู้ทำลายสากลโลกอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ลัทธิจึงเป็นเอกเทวนิยม คือนิยมเทพเจ้าองค์เดียว โดยยุดคุณลักษณะและความเชื่ออื่นใน

พระเป็นเจ้าทั้ง ๓ มาไว้ในพระวิษณุ หรือนารายณ์เพียง
พระองค์เดียว

ดัทธิไวษณวะ^๕ บางท่านกล่าวว่ามึนน้ำใจกว้างขวาง
เมื่อมีชัยเหนือศาสนาไหนแล้ว ก็พร้อมที่จะปรับตัวเองให้
เข้ากับศาสนานั้น. ดัทธินี้ไม่มีองค์การเฉพาะ ไม่มีผู้นำทาง
ศาสนาที่เลือกคิดไว้ดัดต่อแทนกัน. ผู้นำคนแรกของดัทธิ
ไวษณวะ คือ นาคมุนี (ค.ศ. ๘๒๔-๘๒๕) เป็นผู้ได้รับเจิม
เป็นทางการที่โบสถ์ศรีรังคัมในอินเดียภาคใต้. ท่านนาคมุนี
นับว่าเป็นผู้เริ่มศักราชใหม่แห่งดัทธิไวษณวะ ครั้นแล้วใน
สมัยต่อมาก็มีอาจารย์อื่นอีก เช่น ยามุนาจารย์ และรามานู
ชาจารย์. เฉพาะอาจารย์รามานูชะ (ค.ศ. ๑๐๒๗-๑๑๓๗)
ได้วางรากฐานปรัชญาวิศิษฏาไวศะ (เอกนิยมแบบพิเศษ)
ดังกล่าวไว้แล้วตอนท้ายของข้อความที่กล่าวด้วย “ดัทธิเวทาน-
ตะ” ในเล่มนี้

หลักธรรมของดัทธิไวษณวะมีรากฐานเกี่ยวเนื่องกับ
คัมภีร์ พระเวท, อากมะ, ปุราณะ และบทกวีของฤๅษี

ผู้เชี่ยวชาญทางกวีหลายท่าน บทกวีเหล่านี้เรียกว่า อาถรรพ.
ลักษณะพิเศษของถัทธิไวษณวะมีปรากฏในคัมภีร์มหาภาร-
ตะที่กล่าวด้วยคำดัดนา “ปัญจราตระ” ที่กล่าวอย่างนี้เพื่อแสดง
ว่ารากฐานของถัทธิสืบค้นไปได้ถึงยุคที่ ๑ และยุคที่ ๒ เพียง
แต่เป็นที่มาหรือรากฐานโดยอ้อม มาเกิดเป็นถัทธิจริงจึงใน
ยุคที่ ๓ นี้เอง

เมื่อรามาชนะขึ้นชีพแล้ว ถัทธิไวษณวะก็แตกแยก
เป็นดงขานิกายใหญ่น้อย ครั้นมาถึงศตวรรษที่ ๑๓ แห่ง
คริสต์ศักราช ถัทธิจึงแบ่งออกเป็นนิกายสำคัญ ๒ คือ เอง
กโต” (นิกายฝ่ายใต้) “วาทกโต” (นิกายฝ่ายเหนือ) ใน
นิกายฝ่ายใต้ลือบทประพันธ์ภาษาทมิฬเป็นคัมภีร์ คำดัดนาและ
มีความต่างออกไปจากหลักฐานภาษาสันสกฤต. ส่วนนิกาย
ฝ่ายเหนือ ถัทธิคัมภีร์ภาษาทมิฬและภาษาสันสกฤตเป็น
หลักฐานที่ควรเชื่อถือได้เท่าเทียมกัน

อาจารย์ผู้คงถัทธิไวษณวะภาคเหนือ หรือนิกายวาท-
กโตนี้มีนามว่า เวทาคเทติกะ บางครั้งก็เรียกนามท่านว่า

เวงกฏนาถะ เป็นผู้มีชีวิตอยู่ในสมัยศตวรรษที่ ๓๓ แห่ง
คริสต์ศักราช. นับว่าเป็นผู้สืบทอดคนดำคัญของอาจารย์
รามานูชะ

อาจารย์อื่น ๆ ที่มีชื่อเสียงเด่นและถือกันว่า ได้รับ
ความสนใจจากคำสอนของอาจารย์รามานูชะก็คือ นิมพารกะ
(ศตวรรษที่ ๓๑) มารวะ (ศตวรรษที่ ๓๒) รามานันทะ
(ศตวรรษที่ ๓๓) กามัร (ศตวรรษที่ ๓๔) วัดถะ และ
ใจันยะ (ศตวรรษที่ ๓๕)

คำสอนเรื่องอวตาร คำว่า “อวตาร” แปลว่า
“ลงมา” คือลงมาเกิดเป็นมนุษย์ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า
“incarnation” แปลว่า “การเข้าในร่าง (ของมนุษย์)”
แม้ในคริสต์ศาสนา ก็ถือว่าพระเยซูก็เป็นเทพเจ้าผู้เป็นบุตร
ของพระเจ้ามาเข้าในเนื้อหนังหรือรูปกายของมนุษย์ ในพระ
พุทธศาสนาฝ่ายมหายาน พระโพธิสัตว์ก็ลงมาเกิดเพื่อช่วย
มนุษย์ต่อต้านกับความมืดมนกับคนต่าง ๆ

การลงมาเกิดนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นมนุษย์เสมอไป ความเหมาะสมมีอยู่อย่างใดก็จะลงมาเกิดในรูปนั้น. ขอนจะเห็นได้ในเรื่องอวตาร ๓๐ ปาง ของพระวิษณุหรือนารายณ์ ของศาสนาฮินดูนั่นเอง พระวิษณุอวตารลงมาเกิดเป็นปลาบ้าง เต่าบ้าง หมูบ้าง ตามความจำเป็น

ความจริงในชั้นแรก พระวิษณุปรากฏนามในพระเวทเป็นเพียงเทพเจ้าชั้นเล็ก ๆ องค์หนึ่ง แต่วิวัฒนาการมาเป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ในชั้นหลัง คือเมื่อมีทฤชฎีครมฤตชนแล้ว พระวิษณูก็กกลายเป็นเทพเจ้าองค์หนึ่งใน ๓ ทมหนาทที่แตกต่างกันคือพระพรหมเป็นผู้สร้าง พระวิษณุเป็นผู้รักษามรักษา และพระศิวะเป็นผู้ทำลาย. ต่อมาเมื่อมีทฤชฎีวิษณพชน ผู้ถือถชนกเชอเพมชนอกวา ทนัททง ๓ นั้นเป็นของพระวิษณุแต่องค์เดียว นอกจากนั้นก็ได้มีคำสอนเรื่องอวตารของพระวิษณุเพิ่มขึ้น เพื่อยกเหนี่ยวหัวใจของศาสนิกชนให้เคารพนับถือในพระวิษณุหรือนารายณ์ยิ่งขึ้น

มอเนียร์ วิตเตียมต์ แสดงความเห็นโดยใจความว่า

ความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสดา ความที่พระพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงกระทำได้อย่างที่ควรดั่งสอน ทรงมีความอุตสาหะในการแสดงธรรมโปรดประชาชน ทรงเสียสละประโยชน์ส่วนพระองค์เพื่อความผาสุกของผู้ที่ทรงโปรด จึงมีผู้เคารพนับถือจรรโลงกัน แม้พระองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระบรมสารีริกธาตุ และพระอนุสสาวรีย์ต่าง ๆ อันเป็นที่รำลึกถึงพระองค์ ก็ยังได้รับความเคารพบูชาตลอดมาหลายชั่วอายุคน. พวกพราหมณ์ได้เห็นความจริงข้อนี้ ก็หาทางที่จะปลุกศรัทธาประชาชนให้สูงส่งเหมือนทางพระพุทธศาสดาบ้าง จึงดัดแปลงมหากาพย์รามายณะและมหาภารตะขึ้น ราชวงศ์กษัตริย์ใหญ่ ๆ ก็ให้มีประวัติว่าสืบมาจากเทพแห่งดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์ ผ่านมาทางพราหมณ์นี่. อนึ่ง วิบุลยผู้ยิ่งใหญ่คือรามะ (ในเรื่องรามายณะ) และกฤษณะ (ในเรื่องมหาภารตะ) ก็มีใช้เพียงกษัตริย์หรือมนุษย์ธรรมดา แต่เป็นองค์อวตารของพระวิष्ณู

-
๑. พระวิष्ณูเกี่ยวข้องกับสุรยเทพ หรือเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์. พระศิวะ เกี่ยวข้องกับเทพช่อโลมะ หรือพระจันทร์ซึ่งเป็นเทพผู้ชายในเทพนิยายฮินดู. นามของพระศิวะนามหนึ่ง คือ จันทรเสนะ, จันทรจุฑะ, จันทรเมธา (ผู้ทัดจันทร์เป็นปิ่น)

พระวิษณุหรือนารายณ์ ที่อวตารลงมาเกิดเพื่อปราบ
ยุคเรณูในมนุษยโลกนี้มี ๑๐ ปางดังต่อไปนี้ :-

ปางที่ ๑ มัตสยวตาร อวตารลงมาเป็นปลาเพื่อ
ช่วยมนุษย์เมื่อคราวน้ำท่วมโลก ชายักษ์ชื่อหยาครวะ ผู้เป็น
ต้นเหตุให้มนุษย์มีความเห็นผิดลุ่มหลง

ปางที่ ๒ คุรมาวตาร อวตารลงมาเป็นเต่าในทะเล
น้ำนม (เกษียรสมุทร) เขาหังกรของรบบูเขาชัณณาทระ
เทพคานาพญานาคมาต่างเขี่ยชัณณาทระ เพื่อถวายนมมหาสมุทร
ให้เกิดน้ำอมฤต และสิ่งมีค่าอื่น ๆ รวม ๑๔ อย่าง

ปางที่ ๓ วราหาวตาร อวตารลงมาเป็นหมูป่าเพื่อ
ปราบยักษ์ผู้มีนามว่า “หิรันยาคะ” ผู้จับโลกกดลงไปได้
ทะเล ตามตำนานกล่าวว่าแต่เดิมโลกเป็นก้อนน้ำกกลม แต่
ด้วยแรงของหมูป่า คุณให้โลกสูงขึ้นมาจากน้ำได้ คนจึง
ได้อาศัยอยู่บนโลกทุกวันนี้

ปางที่ ๔ นรสิงหาวตาร อวตารลงมาเป็นมนุษย์
 ดิงห์ คือครึ่งมนุษย์ครึ่งสิงห์เพื่อปราบยักษ์ชื่อ “หิรัณย-
 กคิบุ” ผู้ได้พรจากพระพรหมว่า จะไม่ถูกล้มมนุษย์, เทพหรือ
 สัตว์ฆ่าให้ตายได้ ยักษ์จึงกำเริบรุกรานโลกทั้ง ๓ พระ
 นารายณ์จึงอวตารเป็นนรสิงห์ ทำลายยักษ์นั้นถึงแก่วินาศ
 เพราะนรสิงห์นั้นมีไซ้คนมีไซ้สัตว์

ปางที่ ๕ วามनावตาร อวตารลงมาเป็นคนค่อม
 เพื่อปราบยักษ์ชื่อพลี มีให้มอำนาจครองโลกทั้ง ๓ โดยขอ
 เนอเพียง ๓ ก้าว เมื่อพลียักษ์ยินยอมจึงก้าวไป ๒ ก้าวก็
 เกินสวรรค์และเกินโลก แต่ด้วยความกรุณาจึงประทานโลก
 ได้มาดลให้ยักษ์นั้นไป

ปางที่ ๖ ปรศุรามาวตาร อวตารลงมาเป็นราม
 ผู้ถือขวาน. ในเรื่องเล่าว่าพระวิษณุอวตารลงมาเป็นบุตร
 ของพราหมณ์ผู้รนามว่า “ยมทคิน” และเติบโตมาจาก
 ภฤคุ เพื่อป้องกันมิให้กษัตริย์ครอบครองอาณาจักรเหนือ

วรรณะพราหมณ์ ปรศุรามได้ชำระโลกถึง ๒๑ ครั้งเพื่อ
ให้ปราศจากวรรณะกษัตริย์

ปางที่ ๗ รามาวตาร อวตารลงมาเป็นรามจันทร์
(พระรามผู้อ่อนโยนหรือผู้เต็มอ่อนพระจันทร์) คือเป็นพระราม
ในเรื่องรามายณะ หรือที่ไทยเราเรียกว่ารามเกียรติ์ เพื่อ
ปราบยักษ์ชอรวณะ หรือทศกัณฐ์

ปางที่ ๘ กฤษณาวตาร อวตารลงมาเป็นพระ
กฤษณ์ (ผู้มีผิวดำ) ในเรื่องมหาภารตะ เพื่อทำลายกษัตริย์
ทั้งสี่ผู้ทารุณ ซึ่งเท่ากับเป็นตัวแทนแห่งความชั่วร้าย. การ
ปราบผู้ชั่วร้ายเช่นนี้ ย่อมคล้ายคลึงกับอวตารที่ ๗ ซึ่ง
ทรงปราบทศกัณฐ์

ปางที่ ๙ พุทธาวตาร อวตารลงมาเป็นพระพุทธเจ้า
เหตุผดทางฝ่ายพราหมณ์บางพวกผู้เกลียดพระพุทธศาสนา ก็
ว่าพระวิษณุอวตารลงมาเป็นพระพุทธเจ้า เพื่อจะลวงคนให้.

คุณั้นพระเวทให้ตะเดยหน้าท่อนเกี่ยวกับชั้นวรรณะ จะได้เป็นการทำลายตัวเอง. แต่เหตุผลอีกทางหนึ่ง คำนานินดู เห็นทางว่าจะดูพระพุทธรูปค่านาไม่ได้ จึงประดิษฐ์เรื่องขึ้น เพื่อกดดันพระพุทธรูปค่านาเข้ามาไว้ในค่านานินดู แต่กักดันไม่สำเร็จ คำนานินดูคงอยู่แต่ในอินเดีย พระพุทธรูปค่านา กัดกับเจริญแผ่ออกไปนอกประเทศ กลายเป็นค่านาของโลก ไป ส่วนค่านานินดูเป็นเพียงค่านาของชาติเดียวเท่านั้น

ปางที่ ๑๐ กลัถยาวดวร อวดวรดงมาเป็นกลัถหรือ กัดกิน คือบุรุษมีน้ำขาว ถัดตามมีแดงแปดบปดบคัง ดาวหาง ปางนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอศิวดวร เพื่อปราบ คนชั่วและสถาปนาธรรมขึ้นใหม่ในโลก

มีข้อน่าสังเกตคือในคัมภีร์ภาควคปุราณะ กล่าวถึง พระวิษณุว่าอวดวรดง ๒๒ ปาง. และข้อควรทราบอีก ประการหนึ่งก็คือ นามของพระวิษณุนี้มีอีกมาก เช่นหริ, มุกุนทะ, โควินทะ เป็นต้น

๓. ลัทธิไศวะ

คำว่า “ไศวะ” มาจากคำว่า “ศิวะ” ลัทธิไศวะ
จึงหมายถึงนิกาย หรือลัทธิของศาสนาฮินดูที่นับถือบูชาและ
จงรักภักดีต่อพระศิวะ หรือพระอิศวร

ตามหลักของลัทธิฮินดูถือว่าพระศิวะเป็นผู้สร้าง และ
เป็นแก่นสารแห่งสากลโลก. โบสถ์ที่สร้างอุทิศพระศิวะ มี
ถึงสำคัญประดุจฐานอยู่คือ “ศิวลึงค์” ซึ่งสร้างเป็นขวยเวยะ
เพศของชาย

ลัทธิไศวะตั้งรูกกันอยู่ทุกวันนี้ ถือว่าเกิดขึ้น
ระหว่างศตวรรษที่ ๕ ถึง ๖ แห่งคริสต์ศักราช นับว่าเกิดใน
ยุคหลังโดยแท้. ลัทธินี้ได้ประมวลปรัชญาที่แตกต่างออกไป
โดยเฉพาะของคนเองชน ประมาณศตวรรษที่ ๑๑ ให้ชื่อว่า
“ไศวลัทธิฐานตะ” มีรากฐานเนื่องด้วยคัมภีร์พระเวทและ
คัมภีร์อาคมะ. คัมภีร์อื่นๆ ที่มีส่วนช่วยให้ลัทธิเจริญเติบโต
และพัฒนายิ่งขึ้น ที่เป็นภาษาทมิฬคือ “โคตกาปนีอัน”

แต่ที่เป็นภาษาดั้งเดิม คือมหาภารตะและเศวตฉัตร
อุปนิษัท.

ที่มาอันเอกแห่งอักษร คืออักษร “ไศว-ฮาคมะ ๒๑”
ซึ่งเป็นบทกวีที่นักบวชของลัทธิไศวะ และนักเทวศาสตร์ได้
ประพันธ์ไว้. นอกจากนี้ยังมีอักษรอื่น ๆ ที่แต่งในรุ่นหลัง

ลัทธิไศวะแบ่งออกเป็น ๒ นิกายใหญ่ คือนิกายฝ่าย
เหนือที่เรียกว่า “กษมร์ไศวะ” ซึ่งจะกล่าวถึงในลำดับ
ต่อไปจากลัทธิไศวะนี้. กับนิกายฝ่ายใต้ซึ่งมีนามว่านิกาย
“ถึงกายต์” ลักษณะพิเศษของนิกายนี้คือมีรูปสัตว์ถึงค์หรือ
อวัยวะเพศของชายห้อยคอ

อาจารย์ใหญ่ของไศวะนิกายฝ่ายใต้ คือท่านฤฤศีระ

๑. ประเพณีโบราณของไทยนิยมใช้ไม้ทำเป็นอวัยวะเพศของชาย
ร้อยเชือกผูกเอวเด็กเรียกว่าขุ่นเพ็ด เข้าใจว่าจะไม่เกี่ยวกับลัทธิ
ไศวะนี้ แต่จะเนื่องมาจากการให้ผีเกลี้ยจะได้ไม่รับตัวไป
แม้การเรียกชื่อเด็กว่า “หนู” ว่า “หมา” เป็นต้น ก็คงจะเนื่อง
ด้วยลัทธิวิญญาณนิยมเช่นเดียวกัน

เชื่อกันว่าเป็นพระมหาคีรีคือพระคิรีนนั้นเองอดาวางมาเป็น
 ครั้งสุดท้าย และเป็นผู้ตั้งนิกายปาคุปะ. อิทธิพลของลัทธิ
 ไศวะเพิ่มขึ้น เมื่อเกิดแข่งขันกับพระพุทธศาสนาและศาสนา
 เชน ในสมัยแห่งกษัตริย์บัลดวะ. ข้อพิพาทที่ว่าลัทธิไศวะ
 รุ่งเรืองขึ้นในสมัยคุปตะ ก็คือหลักฐานที่เมืองมธรา
 ของพระเจ้าจันทรคุปตะที่ ๒ วิกิรมาทิตย (ค.ศ. ๓๘๐). นอก
 จากนิกายคุปตะจะหลายพระองค์ที่มีชื่อเสียง ก็ทรงนับถือ
 ลัทธิไศวะ และทรงทำทุกอย่างเพื่อความมีอิทธิพลอยู่ต่อไป
 ของลัทธิ

๔. ลัทธิภาษาสันสกฤต

ลัทธิสันสกฤตจะเป็นนิกายหนึ่งแห่งลัทธิไศวะ แต่ก็มี
 คำคัญมากถึงขนาดควรได้รับยกย่องให้มีหัวข้ออื่นอีกต่าง
 หาก

ช็อด เบอร์นาร์ตกล่าวว่า ลัทธิภาษาสันสกฤต คือลัทธิ
 ไศวะภาคเหนือ ซึ่งเกิดขึ้นในแคว้นภาษาสันสกฤต หรือแคชเมียร์
 ได้วิเคราะห์ธรรมชาติอย่างละเอียดถี่ถ้วนยิ่งกว่าลัทธิใด ๆ
 แห่งทรรศนะทั้งหก เพราะฉะนั้นการกล่าวถึงระบบปรัชญา

ของอินเดีย ถ้าไม่กล่าวถึงลัทธิภาษมีร์ไศวะ คำกล่าวนั้น
ย่อมไม่อาจสมบูรณ์ได้

ลัทธินี้เป็น “เอกนิยม” (นิยมสิ่งเดียว หรือพระเจ้า
องค์เดียว) ตรงกับคำอังกฤษว่า “Monism” ซึ่งท่านวสุ
คุปตะเป็นผู้ตั้งขึ้นในศตวรรษที่ ๘ แห่งคริสต์ศักราช. แต่
บางท่านกล่าวว่าลัทธินี้เป็น “เอกนิยมแบบอุดมคติ” (Ideal
Monism)

ลัทธิลี้ความหลุดการชนุดุทหายอยู่เพียงข้อเดียว คือ
พระศิวะ เป็นแต่ว่าลัทธิข้อเดียวนั้น ๒ แ่ง คือ เป็นโลกุตตระ
(เหนือโลกหรือพ้นจากโลก) แ่งหนึ่ง, เป็นของแทรกซึมอยู่
อย่างถาวรในโลกอีกแ่งหนึ่ง. ในการวิเคราะห์หรือแยกแยะ
ถึงวิวัฒนาการแห่งจักรวาล ลัทธิลี้ความคัดตะ คือ
ประเภทแห่งของจริงอยู่ถึง ๓๖ อย่าง. ดังที่ลัทธิอื่นเพียงแต่
ต้นนิษฐานหรือสมมติขึ้น ลัทธิภาษมีร์ไศวะอธิบายไว้อย่าง
ชัดเจนทีเดียว เพราะลัทธินี้แสดงถึงต้นกำเนิดแห่งวิญญาณ
และแห่งวัตถุ กับทั้งได้อธิบายถึงธรรมชาติหรือสภาพแห่ง

ความจริงดุษฎีศักดิ์ด่อนใหญ่ก็แฝงอยู่ในดุษฎีไฉนณะ
แต่ไฉนจะอยู่แล้ว แต่เมื่อจะแยกกล่าวต่างหากก็พอมองเห็น
ความสำคัญ คือ ๒ ดุษฎีแรกเนื่องด้วยพระเป็นเจ้าฝ่ายชาย
ด่อนดุษฎีศักดิ์เนื่องด้วยพระเป็นเจ้าฝ่ายหญิง

คำว่า “ศักดิ์” ก็ตรงกับคำว่า “ศักดิ์” ที่ไทยเรา
ใช้กันเอง แปลตรงตัวว่า “ความดามารก” หมายถึงพลังที่
สนับสนุนชีวิตทั้งปวงให้คงอยู่ รวมทั้งประทับประคองดามารก
โลกไว้ด้วย. หลักการอันสุดท้ายหรืออุดมคติสูงสุดเกี่ยวกับ
ดุษฎีศักดิ์นี้แสดงออกเป็นภาพของสัตว์ เพราะพลังด่อนนี้
นี้แหละที่ทำให้สิ่งทั้งหลายปรากฏเกิดขึ้น. และพลังด่อนนี้
ได้รับการยกย่องให้เป็นเทพเจ้า ในฐานะเป็นพระมหาดลของ
พระคเระ. โดยหลักการสำคัญดังกล่าวมาข้างต้นเป็นจุด
สำคัญ พิชกรรมต่าง ๆ อันดลซับซ้อนก็เกิดพัฒนาขึ้น.
วรรณคดีของดุษฎีนี้ก็คือคัมภีร์ตันตระอีกเช่นกันกับดุษฎี
กษัตริย์ไฉน. ผู้นับถือดุษฎีศักดิ์ ถือว่าคัมภีร์ตันตระนั้น
มีกำเนิดด่อนเนื่องมาจากคัมภีร์พระเวท. วรรณคดีตันตระ
ได้เจ้าไว้ถึงบุคคลผู้มั่งคั่งเป็นอันมาก ผู้ใดบรรลุนิญา

ขึ้นสูงโดยการปฏิบัติพิธีกรรม ซึ่งปราชญ์ทางลัทธินี้ได้
ดังต่อไปนี้

เมื่อกล่าวมาถึงเพียงนี้ท่านผู้อ่านจึงคงพอนึกภาพ
เห็นว่า ตามที่มิช้าว่าในประเทศอินเดีย มีคำดพรธูมา,
พระนางทุรคา หรือเจ้าแม่กาลี แม้จะมีชื่อต่าง ๆ แต่หมาย
ถึงพระองค์เดียวกัน มีชาวอินเดียนิยมกราบไหว้บูชาและศักดิ์
สิทธิ์แพะและวัวทั้งเป็นให้ขาดออกค่อนำรูปเคารพ เพื่อ
ให้โลหิตของแพะและวัวกระเซ็นไปถูกรูปของเจ้าแม่ หรือ
เพื่อให้เจ้าแม่ทรงประจักษ์ในความจงรักภักดีของผู้บูชา
ก็ตาม ย่อมนับเนื่องอยู่ในลัทธิศักดิ์สิทธิ์

๖. ลัทธิภักดีซึ่งพัฒนามาขึ้นในคัมภีร์ปุราณะ

และคัมภีร์

คำว่าลัทธิภักดีที่จะกล่าวต่อไปนี้ ท่านผู้อ่านโปรด
ทราบว่ามีได้อันไปจากลัทธิที่ ๓ คือ ไชยณะ ใศวะและ
ศักดิ์ซึ่งกล่าวมาแล้วแต่อย่างใด กล่าวเป็นการดรูปลัทธิ
ที่ ๓ ว่ารวมลงในลัทธิภักดีด้วยซ้ำ กล่าวคือลัทธิที่ ๓ นั้น

มีเหตุการณ์ใหญ่ในเรื่องความจงรักภักดีต่อเทพเจ้า จะต่าง
กันก็เพียงพระนาม ตามแต่ใครจะนับถือเทพเจ้าองค์ไหน
เท่านั้น การกล่าวถึงลักษณะที่พัฒนาขึ้นในคัมภีร์ปุราณะ
และคัมภีร์ จะทำให้เราได้เข้าใจลักษณะของคัมภีร์ทั้ง ๒
ชุดนี้ขึ้นว่ามีความมุ่งหมายอย่างไร และมีแนวโน้มในการ
ส่งเสริมลักษณะให้พืดการโตโตไปอย่างไร นอกจากนั้น
ข้อความใด ๆ ที่ยังอธิบายไว้ไม่ชัดเจนใน ๓ ลักษณะข้างต้น
ก็จะได้ขยายความให้ชัดเจน

ในยุคมหากาพย์อันเป็นยุคที่ ๒ แม้จะมีเค้าของการที่
พระเป็นเจ้าองค์เดียวได้เกิดแบ่งแยกเป็น ๓ แต่มีการแบ่ง
หน้าที่กันดังกล่าวมาแล้ว ก็ยังไม่มีปัญหาเรื่องการแข่งขัน
แข่งกัน หรือวิษยาก็ระหว่างผู้เลือกนับถือเทพเจ้าองค์ใด
องค์หนึ่ง ต่อมาเมื่อมีหลักฐานตอนเรื่องอวตารเกิดขึ้นเป็น
จริงเป็นจัง มีการบรรยายตัวเอก หรือวีรบุรุษของเรื่องให้
กลายเป็นเทพเจ้าขึ้น โดยชี้แจงว่าเป็นอวตารของพระวิษณุ
และมีการแบ่งพวกไปนับถือพระวิษณุบ้าง พระศิวะบ้าง
เมื่อมีการแก่งแย่งความเป็นใหญ่ระหว่างพระเป็นเจ้าทั้งสอง

ซึ่งเกิดขึ้นในกลุ่มผู้นับถือแต่ละลัทธิ ต่างก็อธิบายเรื่องราวของดาวและการปรากฏพระองค์ของพระเป็นเจ้าทั้งต้องไปในทางที่ว่า พระเจ้าองค์ไหนใครนับถือ, พระเจ้าองค์นั้นก็คือผู้เป็นเอกอุตมในโลก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า

มอเนียร์ วิดเดียมส์ ชี้ให้เห็นว่าคัมภีร์ปุราณะกับคัมภีร์ตันตระเกิดขึ้นในยุคหลัง กล่าวคือคัมภีร์ปุราณะเกิดขึ้นในสมัยศตวรรษที่ ๖ หรือที่ ๗ แห่งคริสต์ศักราช ส่วนคัมภีร์ตันตระเกิดหลังจากนั้น

ความมุ่งหมายของคัมภีร์ปุราณะ คือเพื่อจะเชิดชูพระวิษณุให้เด่นกว่าเทพองค์อื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่คัมภีร์นี้มี ๓๘ ปุราณะ เป็นปุราณะว่าด้วยพระพรหม ๖, ว่าด้วยพระวิษณุ ๖ และว่าด้วยพระศิวะ ๖ แม้เช่นนั้นความเด่นของพระวิษณุก็ยังปรากฏอยู่ทั่วไป. นอกจากนั้นยังมีคัมภีร์อุปปุราณะ คือ ปุราณะชั้นรองลงมาอีก ๓๘

ลักษณะสำคัญของคัมภีร์ปุราณะแต่ละคัมภีร์ มี

อยู่ ๕ ประการเรียกว่า “ปัญจลักษณะ” ซึ่งถือว่าเป็น
ลักษณะของคัมภีร์ปุราณะ ดังต่อไปนี้:—

๑. การสร้าง
๒. การทำลายล้าง และสร้างใหม่ขึ้น
๓. กำเนิดแห่งเทพเจ้า และมหาฤๅษีทั้งหลาย
๔. รัชสมัยและยุคของมุนีหลายพระองค์
๕. ประวัติศาสตร์ศักราชวงศ์และจักรวงศ์แห่งกษัตริย์
ทั้งหลาย

มอเนียร์ วิลเลียมส์ ได้เลือกข้อความในคัมภีร์ภากวด
ปุราณะมาแปลเป็นภาษาอังกฤษไว้เพื่อให้เห็นวิหิตเหตุ
พระวิษณุของคัมภีร์ปุราณะว่ามีอยู่อย่างไร ดังจะถอดออก
เป็นภาษาไทยต่อไปนี้:—

“การโต้เถียงกันถึงข้อที่ว่า บรรดาพระเป็นเจ้าทั้ง ๓
(พระพรหม, พระวิษณุและพระศิวะ) พระเป็นเจ้าองค์ไหน
จะยิ่งใหญ่ที่สุด ได้เกิดขึ้นในระหว่างพระฤๅษีทั้งหลาย. ท่าน

เหล่านั้จึงพากันไปขอให้พระภฤคุ มหาฤษัคนหนึ่งโนมหา
ฤษัทง ๑๐ ซึ่งพระมนุพระองค์แรกได้สร้างขึ้ ให้ช่วยคัดิน
ให้. พระภฤคุจึงคัณเณการทตตบอย่างดำคัญแก่พระเป็น
เจ้าทง ๓ ทนท้. เบ้องตั้นได้ไปหาพระพรหม และได้แก้ง
ทำเป็นไม้แ่ดงความเคารพ ในการนี้พระพรหมทรงโกรธ
เคื่องอย่างย้ง แต่กัทรงอดคัณไว้ กว่าจะงบก็กินเวดนาน
ค่อไปพระฤษัได้ไปย้งที่อยู่ของพระศิวะ ณ เขาไกรธาค์ พระ
ศิวะแ่ดงความเคารพก่อน แต่พระฤษัไม่แ่ดงความเคารพ
คอบ. พระศิวะทรงพระพิโรธอย่างย้ง พระเนตรดุคเป็นไฟ
ทรงยกคัรคัณเณของจะประหารพระฤษั แต่พระนางปารวตี
พระเมเหได้หมอบแทบเท้าของพระองค์ ทรงขอร้องให้คดา
พิโรธ. ในที่สุดพระภฤคุฤษัก็ได้ไปย้ง “ไวคุณฐ” คื่อ
สวรรค์ที่ประทับของพระวิษณุ ได้พบว่าพระวิษณุบรรทม
หลับ พระเศียรหนุนคัคของพระนางลักษมีผู้เป็นพระเมเห
ของพระองค์ เพื่อกัจะทตตของขันคัขรรมของพระวิษณุ พระ
ฤษัก็กระทับงไปท้พระอุระของพระวิษณุอย่างห้าวหาญ.
พระวิษณุทรงคัณชน แทนที่จะแ่ดงพระอาการโกรธเกรี้ยว
ทรงดุคชนแ่ดเมือเห็นพระฤษัภฤคุ ก็ทรงขอโทษทัมได้ทรง

คือนับเมื่อมาถึงครั้งแรก ต่อจากนั้นพระวิษณุทรงแต่งตั้ง
พระองค์ว่าได้รับเกียรติอย่างสูง โดยการกระทัมของพระฤๅษี
ซึ่งพระวิษณุทรงประกาศว่า ได้ประทับรอยอันถาวรแห่ง
สัตว์ดิรัจฉานไว้ ณ พระอุระของพระองค์” แล้วครีตถามอย่าง
อ่อนโยนว่า เท้าของพระฤๅษีเจ็บปวดบ้างหรือไม่ ต่อจาก
นั้นก็ทรงค่อย ๆ นวดเท้าให้. พระฤๅษีจึงกล่าวว่า พระองค์
นั้นแหละคือเทพผู้ยิ่งใหญ่ที่สุด ทรงมีพระอภิเศกโดยอานุภาพ
อันยิ่งใหญ่มากกว่าอาวุธทั้งปวง คือ ความสุภาพอ่อนโยนและ
ความโอบเอื้ออารี”

ส่วนความมุ่งหมายของคัมภีร์คันถระ คือเพื่อจะ
เชิดชูพระศิวะและพระมเหสีของพระองค์ คือพระนางอุมา
ให้เด่น แม้คัมภีร์คันถระจะมีนามของพระวิษณุอยู่แห่งหนึ่ง
ว่า “ไวษณวคันถระ” แต่ก็เป็นเรื่องที่พระศิวะทรงเล่าให้
พระนางอุมาพระมเหสีฟัง

-
๑. รอยนี้เรียกว่า ศรวิคัลปะ. ในรูปพระวิษณุหรือกฤษณะบางรูป
ได้ทำเป็นรอยเท้าจริง ๆ ไว้ที่พระอุระ เช่น รูปที่บุชชาภินท์เมือง
ปาดทาร์ปุระ

เนื้อเรื่องส่วนใหญ่ในคัมภีร์คันถะเป็นรูปการสนทนา
ระหว่างพระศิวะกับพระนางปารวตี (พระนามหนึ่งของพระ
นางอุมา). เมื่อพระนางทูลถามและพระศิวะตอบ อันนั้น
ก็เรียกว่าอาคมะ. ถ้าพระศิวะตรัสถามและพระนางปารวตี
ทูลตอบ อันนั้นเรียกว่านิคมะ

ทั้งคัมภีร์ปุราณะและคันถะ ได้รับยกย่องเป็น “พระ
เวทที่ ๕” คือมีความสำคัญถัดมาจากอถรรพเวท แต่
บางท่านกล่าวว่า คัมภีร์มหาภารตะได้รับยกย่องว่าเป็น
พระเวทที่ ๕ เช่นเดียวกัน

หนึ่งเพื่อช่วยทบทวนความจำ ขอได้โปรดย้อนไปอ่าน
ข้อความในเล่มนี้หน้า ๔๐๘ ท่านผู้อ่านก็จะได้พบว่า ปุราณะ
และคันถะ ได้รับยกย่องต่อจากศรัทธากับสมฤติอย่างไร

มอเนียร์ วิตเดียมดักกล่าวว่า คัมภีร์คันถะมีหัวข้อ
๕ ประการเท่ากับคัมภีร์ปุราณะ เป็นแต่เพียงกันบ้าง ต่าง
ออกไปบ้างดังนี้:—

๑. การสร้าง
๒. การทำลายโลก
๓. การบูชาเทพเจ้าทั้งหลาย
๔. การบรรพตซึ่งมุ่งหมายทั้งปวง โดยเฉพาะคือ
สิทธิ (ความดำริ) หรือฤทธิ ๘ ประการ
๕. วิธรรวมตัวเข้ากับปรมาत्मน์ ๔ แบบ

ส่วนข้อ ๘ เบอรรนาร์ตกล่าวว่า หัวข้อของคัมภีร์
คัมภีร์มี ๘ ประการ คือ :-

๑. การสร้าง (ศฤงฺหิ)
๒. การทำลายสากลโลก (ปรตยะ)
๓. การบูชา (เทวดานามารจนัม)
๔. การฝึกหัดจิต (ดารณะ)
๕. พิธีกรรมต่าง ๆ (ปรัศฺจารณะ)
๖. การกระทำ ๘ ประการ (ษัทฺถกรรมะ)
๗. การเพ่งจิตที่เรียกว่าฌาน (ชยานโยคะ)

ในการสืบค้นความเป็นมาของคัมภีร์ศักดิ์ ซึ่งมีหลัก

การใหญ่อยู่ว่าบุคคลจะหลุดพ้นจากความทุกข์ประคับประคอง
 ฌมฺมุนได้ ก็ด้วยศรัทธาในพระเป็นเจ้า แต่จะเป็นพระ
 เป็นเจ้าองค์ไหน ก็สุดแต่ถัทธิไหนจะนับถือใครว่ายิ่งใหญ่
 ที่สุดหรือดีที่สุด มอเนียร์ วิดเดียมส์กล่าวไว้โดยใจความว่า
 “ถัทธิที่มีปรากฏอยู่บ้างแล้วในยุคแรก ๆ ครั้นมาถึงสมัย
 คัมภีร์ภควัทคัมภีร์ ซึ่งเป็นเรื่องราวส่วนหนึ่งจากคัมภีร์มหา
 ภารตะ ก็ได้มีการเสนอหลักคำสอนเรื่องนี้อย่างเต็มรูป.
 ผู้เขียนท่านหนึ่งนามว่า “ตันทิลยะ” ได้ยกมาจัดเป็นระบบ
 หรือถัทธิหนึ่งใน “ภักติสูตร” หลักอื่นที่ปรากฏในคัมภีร์
 ปุราณะและตันตระในภายหลังนั้น ได้ขยายใหญ่
 โดดเด่นไปและตีความไปผิดทาง. ความจงรักภักดี
 อย่างฌมฺมุนที่สุดต่อเทพเจ้าที่มีตัวตน คือพระกฤษณะและ
 พระราม เป็นเรื่องที่ผู้นับถือถัทธิไวษณวะพึงใจกระทำ ส่วน
 ความภักดีท่านของเดียวกันต่อพระนางทุรคา (ปางหนึ่งของ
 พระนางอุมา) เป็นเรื่องที่พวก “ศักตะ” คือผู้นับถือถัทธิ
 “ศักติ” ถือเป็นเรื่องปฏิบัติของตน. ยิ่งกว่านั้นยังมีความเชื่อ
 อย่างเห็นอกเห็นใจในฤทธาภินิหารของเทพเจ้าเหล่านี้ รวมทั้ง
 การยอมรับนับถืออย่างไม่มีเหตุผล ในรายละเอียดต่าง ๆ

อันปรากฏในเทพนียาย ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างวิญญาณ
มนุษย์กับเทพเจ้านั้น ก็ได้บรรยายเป็นภาษาความรักของ
มนุษย์ และแสดงออกด้วยรูปปฏิมาหรือนิยาย เสนอไปใน
รูปของการร่วมกันเป็นคู่ แม้ในรูปแห่งกามารมณ หรือ
การประพฤติกิเลสในกาม. คัมภีร์ปุราณะและคัมภีร์คัมภีร์เป็น
เครื่องแสดงออกอย่างแท้จริงของสิ่งสุดท้ายสองสิ่ง
เหล่านี้ (กามารมณและความประพฤติกิเลสในกาม)
ตลอดจนสมัยและตอนที่เสื่อมมากที่สุดแห่งศาสนา
ฮินดูที่เนื่องด้วยประชาชน กล่าวคือคัมภีร์ทั้งสอง
บางครั้งก็ได้มีชื่อเรียกว่าพระเวทที่ ๕ ซึ่งวางรูปขึ้น
เป็นพิเศษสำหรับกลุ่มประชาชนและสำหรับสตรี."

รวมความว่ามอเนียร์ วิดเดียมส์เห็นว่า ดัทธิภักดี
ซึ่งพัฒนาขึ้นในคัมภีร์ปุราณะและคัมภีร์คัมภีร์นี้ ได้มีหลายสิ่ง
หลายอย่างเกินขอบเขตไปในรูปแห่งความเสื่อม หรือความ
โน้มเอียงไปในทางกามารมณ และกามเมสุมิจฉาจาร

แต่ความเห็นหนักในข้อที่ว่าคัมภีร์คัมภีร์คัมภีร์ ซึ่งทำให้

เกิดทัศนคติหรือทัศนศึกษาคือคำสอนซึ่งบรรพบุรุษ
 ดูกุศลและชั่วร้ายที่สุดในสมัยกลางนั้น ทำให้เห็นว่า
 คัมภีร์คัมภีร์ต่างหากที่มีพิธีกรรมตามกอนาจารย์ต่าง ๆ ไม่
 น่าจะเกี่ยวข้องไปถึงคัมภีร์ปุราณะแต่ประการใด เพื่อชี้แจง
 ให้เห็นว่าคัมภีร์ปุราณะชื่อไวบ้าง ที่มีลักษณะแบบคัมภีร์
 มอเนียร์ วิดเจมส์ได้ระบุชื่อมาพอเป็นตัวอย่างคือ ๑. สกัณฑ
 ปุราณะ ๒. พุรหมไววรคปุราณะ และ ๓. กาลิกายุ-
 ปุราณะได้ต่อเนื่องถึงทัศนคติ ตั้งแต่เริ่มการบูชาปรกฤติและ
 พระนางทุรคา แต่มอเนียร์ วิดเจมส์ก็ยอมรับว่าคัมภีร์
 คัมภีร์คัมภีร์ได้เป็นตัวแทนของคำสอนซึ่งในสมัยต่อมามากกว่า
 คัมภีร์ปุราณะ

ภาค ๑

เพื่อที่จะขยายความเกี่ยวกับมูลเหตุให้เกิดการบูชา
 หรือจรรยาคือเทพเจ้าฝ่ายหญิงในทัศนศึกษาคือ อันเป็นศาสนา

๑. วิชแบ่งสมัยทั้งทางศาสนาและทางประวัติศาสตร์ พอจะกำหนด
 ได้ง่าย ๆ ดังนี้ ก่อน พ.ศ. ถึง พ.ศ. ๑๐๐๐ จัดเป็นสมัยโบราณ
 จาก พ.ศ. ๑๐๐๐ ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐ จัดเป็นสมัยกลาง จาก พ.ศ.
 ๒๐๐๐ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันจัดเป็นสมัยใหม่

หนึ่งของลัทธิภิกษุ มอเนียร์ วิลเลียมส์ผู้แต่งเรื่องคำสอนฮินดู ได้อธิบายว่า :

“เทพเจ้าในคำสอนฮินดูนั้น สมมติกันว่ามีธรรมชาติ หรือคุณลักษณะอันเป็นคู่กันอยู่ในตัวเองคือ ธรรมชาติฝ่าย ดั่งหนึ่งกับธรรมชาติฝ่ายเค็ดอื่นไหว. ธรรมชาติฝ่ายเค็ดอื่น ไหวซึ่งเรียกว่าศักดิ์ของเทพเจ้าพระองค์นั้น โดยบุคคลาธิษฐาน ก็คือพระมเหสีของพระองค์ก็มี ในฐานะชกฝ่ายหญิง ซึ่งแสดงออกในกายครึ่งซ้ายของเทพเจ้า ดังที่เห็นทำรูปไว้ ก็มี. พึงตั้งเถดว่าพระคิระผู้เป็นเจ้าฝ่ายชาย ได้รวบรวม คุณลักษณะแะหน้าทของเทพเจ้าต่าง ๆ ทุกพระองค์ไว้ทั้ง หมดภายใต้บุคคลิถลักษณะของพระองค์เอง พระองค์จึง กลายเป็น “มหาเทพ” คือเป็นเทพเจ้าที่ชอนโยนที่สุด แะ ครุร้ายที่สุดของเทพเจ้าแห่งคำสอนฮินดู ด่วนอีกครึ่งหนึ่งที เป็นฝ่ายหญิงของพระองค์ก็เช่นเดียวกัน กลายเป็นเทพเจ้า ผู้ยิ่งใหญ่ฝ่ายหญิง หรือที่เรียกว่า “มหาเทวี” เป็นเทพผู้ ค้องการความเอาอกเอาใจมากกว่าเทพเจ้าฝ่ายหญิงทุกพระ องค์ ด้วยเหตุผลดังถ้าวมานจึงมีคำถ้าวว่า แม้มเหสี